

Maria Renata Mayenowa

Jiří Levý (sierpień 1926 - 17 stycznia 1967) [nekrolog]

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 58/3, 297-299

1967

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JIŘI LEVÝ

(sierpień 1926 — 17 stycznia 1967)

25 stycznia 1967 szereg osób w Polsce otrzymało jednakowo zaadresowaną przesyłkę z Czechosłowacji. Pieczętka pocztowa wskazywała, że listy nadano w Brnie. Gdy wzięłam swój do ręki, zobaczyłam, iż nie jest to zwykła koperta, lecz arkusz papieru złożony w ćwiartkę, z przeświecającą czarną obwódką. Zrozumiałam, że to nekrolog. Ale nic nie budziło myśli, czyją śmierć zapowiada. Patrzyłam dłuższą chwilę, nie pojmując zawartej w nim informacji. Informacja mówiła, że Jiří Levý, docent Uniwersytetu Brneńskiego, zmarł 17 stycznia 1967. Senat Uniwersytetu zawiadamia, że pożegnanie ze zmarłym nastąpi 25 stycznia w sali Krematorium. Właśnie w owej chwili, gdy zawiadomienia dotarły do nas. Nekrolog mówił także o tym, że doc. Levý nie ukończył jeszcze 41 roku życia. Brneński Uniwersytet poniósł ciężką stratę. Ponieśliśmy ją i my. Straciliśmy kolegę dużej klasy naukowej i człowieka, którego powaga, skromność i odpowiedzialność podbijały każdego, kto go spotkał. Część czytelników „Pamiętnika Literackiego” zna niewątpliwie nazwisko Levego także z przekładów jego artykułów, które się ukazały w Polsce (*O ścisłych metodach badania wiersza* (w zbiorze: *Matematyka i poetyka*. Warszawa 1965) oraz *Teoria informacji a stosunek między nadawcą a odbiorcą utworu literackiego* (w druku)). Może nie wszyscy jednak znają wszelkie kierunki jego naukowej aktywności, a już zapewne niewiele — jego biografię.

Jiří Levý urodził się w sierpniu 1926 w Koszycach. Był jedynym synem brneńskiego romanisty prof. Otokara Levego, także młodo zmarłego. Uniwersytet ukończył w Brnie i jako anglista rozpoczął pracę pedagogiczną na Uniwersytecie w Ołomuńcu w katedrze anglistyki kierowanej przez wybitnego, tragicznie zmarłego, profesora tamtejszego Uniwersytetu, A. Cejpa. Od roku 1964 prowadził Zakład Teorii i Literatury w Brnie. Levý należał do tego pokolenia, które zachowało

w swoim wykształceniu jeszcze najlepszą tradycję przedwojennej Pragi. Zainteresowany problematyką historycznoliteracką, panował nad podstawowymi zasadami opisu języka, słowem — miał w swoim ręku pełny skład narzędzi filologa.

Z rodzimej tradycji wyniósł znajomość i zrozumienie problematyki formalnej, a także zainteresowania semantyczne, tak charakterystyczne dla czeskiego strukturalizmu. Doskonale wykształcony, swobodnie poruszał się w literaturze angielskiej, francuskiej i niemieckiej, znał litera-

Jiří Levý

turę przedmiotu w zasięgu światowym i umiał w razie potrzeby w dyskusji przechodzić z jednego języka na drugi.

Niezależny wewnątrznie, niezmiernie poważny, rozwijał się i szedł drogą prostą, w której nie widać odchyłeń powodowanych jakimkolwiek zewnętrznym naciskiem.

Racjonalista, a jednocześnie człowiek dużej tolerancji, własną drogę widział w dociekaniach natury semantycznej. *Znaczenie formy i forma znaczenia* — tytuł jednego z jego odczytów wygłoszonych w Warszawie, może byłby odpowiedni jako nagłówek tomu zawierającego jego dorobek naukowy.

Dorobek naukowy Levego był bardzo duży, zarówno w liczbie jak i w wadze pozycji. Prace swe prowadził w dwóch kierunkach: teorii

i historii przekładu oraz analizy wiersza, rozszerzanej także na inne elementy tekstu. To były główne tereny jego aktywności.

W zakresie historii i teorii przekładu dokonał bardzo dużo. Jest on autorem świetnej i wszechstronnej pracy z historii przekładu w Czechach. Prace tego uczonego zyskały ocenę światową, która wyraziła się organizacyjnie w członkostwie egzekutywy FIT (Fédération International des Traducteurs), w kraju zaś był wiceprzewodniczącym sekcji tłumaczy w Związku Literatów ČSRS.

W krąg naszych prac Jiří Levý wszedł z początku korespondencyjnie. Poznaliśmy go w związku z I Międzynarodową Konferencją Poetyki w Warszawie (1960), w której wprawdzie nie mógł uczestniczyć osobiście, ale na którą przysłał swoje materiały.

W dwa lata później mogliśmy powitać już doc. Levego u nas, na małym zebraniu poświęconym problematyce wiersza. Jego niezmiernie interesujący i rzetelny wykład metod ścisłego badania wiersza w rozszerzonej wersji został opublikowany w zbiorze *Matematyka i poetyka* w kilka lat później w Warszawie. Zagadnienie wiersza i języka oraz wynikające stąd zagadnienia informacyjności różnych form wierszowych miały w nim znakomitego przedstawiciela. Jego przygotowanie komparatystyczne wносиło tu wiele cennego, pozwalało na 'szerokim i różnorodnym materiale pokazać rolę systemu językowego w strukturze wiersza.

Od tego spotkania Levý był uczestnikiem wszystkich naszych konferencji i współautorem wszystkich zbiorów materiałów, które w rezultacie tych konferencji powstawały. Ostatni raz gościliśmy go na konferencji semiotyki, która odbyła się w Kazimierzu nad Wisłą, we wrześniu 1966. Jego referat tam wygłoszony pt. *Poetyka generatywna*, który jest w tej chwili w druku, pokazywał kierunek rozwoju zainteresowań uczonego. Jednocześnie doc. Levý stał się inicjatorem i organizatorem brneńskich konferencji poświęconych sprawom wiersza, ożywiając w ten sposób cenną brneńską tradycję. Na Uniwersytecie Brneńskim przed drugą wojną światową uczył analizy wiersza Roman Jakobson.

Wrażliwy na rozwój dyscypliny doskonale i prekursorsko chwycił to, co w rozwoju współczesnej lingwistyki może dać lepsze narzędzie do opisu tekstu literackiego i wydobywania jego semantycznej wartości. Ostatnie jego zamierzenia wiązały się z przeformułowaniem opisu wiersza na podstawie generatywnej gramatyki. Wydaje się, że jest to konieczność istotna i płodna.

Docent Jiří Levý był doskonałym pracownikiem naukowym i czarującym człowiekiem. Jego utratę odczuli wszyscy, którzy go znali choćby przelotnie.

Maria Renata Mayenowa